

Sygn. akt IV CSK 320/07

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 grudnia 2007 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Mirosława Wysocka (przewodniczący)

SSN Antoni Górski

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (sprawozdawca)

Protokolant Bogumiła Gruszka

w sprawie z powództwa G.S.
przeciwko Wojskowej Agencji Mieszkaniowej
o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej
w dniu 6 grudnia 2007 r.,
skargi kasacyjnej powódki
od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 18 stycznia 2007 r., sygn. akt [...],

**oddala skargę kasacyjną i zasądza od powódki na rzecz
pозwanej kwotę 1.800 zł (jeden tysiąc osiemset) tytułem zwrotu
kosztów postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Powódka G.S. domagała się pozbawienia tytułu wykonawczego - nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Okręgowy w L. w dniu 7 maja 2004 r. przeciwko mężowi powódki T.S. i zaopatrzonego w klauzulę wykonalności nadaną także przeciwko powódce - wykonalności w części zasądzającej odsetki przekraczające wysokość odsetek ustawowych. Wyrokiem z dnia 31 sierpnia 2006 r. Sąd Okręgowy w L. uwzględnił powództwo częściowo i pozbawił wskazany przez powódkę tytuł wykonawczy wykonalności w stosunku do powódki w części zasądzającej odsetki przekraczające 0,2% za każdy dzień zwłoki. W pozostałej części powództwo zostało oddalone.

Apelację powódki od tego wyroku, w której domagała się pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności w większym zakresie – co do odsetek przekraczających podwójną wysokość odsetek ustawowych - oddalił Sąd Apelacyjny wyrokiem z 18 stycznia 2007 r.

U podstaw rozstrzygnięcia legły następujące ustalenia obydwu Sądów:

W dniu 19 września 2001 r. pozwana WAM zawarła z mężem powódki, T.S., umowę najmu lokalu użytkowego. W § 4 pkt 5 umowy strony zastrzegły odsetki za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego przez najemcę w wysokości 0,3% za każdy dzień zwłoki. Ponieważ T.S. nie regulował w terminie opłat czynszowych, wynajmujący wystąpił do sądu, uzyskując nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym, zasądzający od T.S. kwotę 46.440,98 zł z odsetkami w wysokości 0,3% za każdy dzień zwłoki od poszczególnych kwot i dat wskazanych w tym nakazie oraz kosztami postępowania. Nakaz został zaopatrzony w dniu 3 listopada 2005 r. w klauzulę wykonalności przeciwko małżonce dłużnika, powódce G.S., z ograniczeniem jej odpowiedzialności do majątku objętego wspólnością majątkową małżeńską. W dniu 9 grudnia 2005 r. komornik powiadomił powódkę o wszczęciu przeciwko niej egzekucji na podstawie powyższego tytułu wykonawczego.

Powódka w wytoczonym powództwie przeciwegzekucyjnym podnosiła, iż egzekwowane roszczenie nie należy się pozwanemu w rozmiarze wskazanym

w zwalczanym tytule wykonawczym, z uwagi na rażąco wygórowaną wysokość odsetek. Obydwa Sądy, rozpatrując powództwo w oparciu o art. 840 § 1 pkt 3 k.p.c., podzieliły częściowo zapatrywania powódki uznając, iż postanowienia § 4 pkt 5 umowy najmu w przedmiocie odsetek za zwłokę w wysokości 0,3% za każdy dzień, stanowią naruszenie zasady swobody umów. Zapis ten jest bowiem sprzeczny z zasadami współżycia społecznego, gdyż są to odsetki rażąco wygórowane. Sądy zaznaczyły, że w chwili zawierania omawianej umowy najmu nie obowiązywał jeszcze przepis art. 359 § 2¹ k.c., określający maksymalną wysokość odsetek wynikających z czynności prawnej, jednak treść tego przepisu można odnieść jako wskazówkę do okoliczności istniejących w chwili zawierania umowy i w ten sposób uzyskać orientacyjną wysokość odsetek maksymalnych, jakie strony umowy mogły uzgodnić bez popadania w sprzeczność z zasadami współżycia społecznego. Granicę swobody kontraktowania przewidzianej w art. 353¹ k.c. wyznaczają bowiem, poza przepisami prawa także zasady współżycia społecznego (art. 58 k.c.). Kryterium określania wysokości odsetek maksymalnych jest obecnie stopa kredytu lombardowego Narodowego Banku Polskiego, którego 4-krotność stanowi pułap tych odsetek. W dniu zawarcia umowy najmu (19.09.2001 r.) stopa kredytu lombardowego NBP wynosiła 18,5% w stosunku rocznym. Przy analogicznym zastosowaniu art. 359 § 2¹ k.c. wysokość odsetek maksymalnych kształtowałyby się na poziomie 74% w stosunku rocznym, przy odsetkach ustawowych w wysokości 30% w stosunku rocznym. Odsetki umowne przewidziane przez strony w umowie w wysokości 0,3% za każdy dzień zwłoki oznaczały stopę 109,5% w stosunku rocznym. Takie odsetki Sądy uznały za rażąco wygórowane, a postanowienia umowy w tym zakresie - za naruszające zasady współżycia społecznego. W ocenie obydwu Sądów wysokość odsetek umownych nie powinna przekraczać 0,2% za każdy dzień zwłoki i do takiej wielkości odsetek Sądy ograniczyły odpowiedzialność powódki. Żądanie pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności w większym zakresie Sądy uznały za pozbawione podstaw.

Sąd Apelacyjny przychylił się do poglądu, że zgodność postanowień umowy z przepisami prawa i zasadami współżycia społecznego winna być dokonana według stanu na dzień jej zawarcia. W jego ocenie nie ma powodów do przyjęcia,

że skoro na dzień orzekania przez Sąd Okręgowy odsetki maksymalne były dwukrotnie wyższe niż odsetki umowne, to stosunek ten powinien wyznaczać wysokość odsetek umownych w umowie, stanowiącej podstawę rozważań, gdyż byłoby to zawężenie granic swobody kontraktowej stron (i to prowadzących działalność gospodarczą), nie znajdujące uzasadnienia w przepisach prawa, a także oderwane od realiów w jakich strony te funkcjonowały. Odsetki ustalone na wyższym poziomie niż odsetki ustawowe pełniły funkcję dyscyplinującą, a także kompensacyjną. Sąd II instancji zwrócił uwagę, że postanowienie umowne o wysokości odsetek uzgodnione zostało w momencie, kiedy można było przewidzieć, że odsetki ustawowe będą ulegały zmianom, chociaż kierunek tych zmian trudny był do przewidzenia. Tej treści zastrzeżenie nie pozbawiało jednak stron możliwości wprowadzenia później zmian do umowy, ani wykorzystania innych środków prawnych do skorygowania jej treści.

W skardze kasacyjnej powódka zaskarżyła wyrok Sądu Apelacyjnego w części oddalającej jej apelację i orzekającej o kosztach procesu.

Jako podstawę skargi kasacyjnej powódka wskazała naruszenie prawa materialnego (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.), a konkretnie art. 353¹ k.c. oraz 58 § 2 k.c. w związku z art. 359 § 1 k.c. poprzez ich błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na uznaniu, że w okolicznościach rozpatrywanej sprawy nie było sprzeczne z zasadą swobody umów, ograniczoną zasadami współżycia społecznego, zastrzeżenie na rzecz pozwanego w umowie najmu odsetek za zwłokę w zapłacie czynszu albo innych świadczeń pieniężnych w wysokości wyższej niż dwukrotność odsetek ustawowych, a w konsekwencji naruszenie art. 840 § 1 pkt 3 k.p.c. poprzez odmowę uznania, że wierzycielowi nie należą się odsetki ponad dwukrotność stopy odsetek ustawowych i odmowę pozbawienia tytułu wykonawczego w tej części wykonalności .

We wnioskach powódka domagała się uchylenia zaskarżonego wyroku we wskazanym zakresie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji wraz z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach procesu za postępowanie kasacyjne; ewentualnie uchylenia powyższego wyroku, uwzględnienia apelacji i zmiany wyroku Sądu Okręgowego w L. w sposób

wskazany we wnioskach apelacyjnych oraz zasądzenie kosztów postępowania ze skargi kasacyjnej.

Pozwana wniosła o oddalenie skargi kasacyjnej i zasądzenie na jej rzecz kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna powódki nie może zostać uwzględniona, zaskarżone orzeczenie nie narusza bowiem wskazanych przez skarżącą przepisów.

Sądu obydwu instancji trafnie przyjęły, że przy ocenie prawidłowości postanowień zawartej umowy decydujący jest stan prawny i okoliczności faktyczne istniejące w momencie jej zawierania. W tym wypadku istotą problemu jest bowiem, czy konkretne postanowienia w ogóle mogły zostać w tej umowie zawarte, a zatem czy mogły zaistnieć wraz z powstaniem stosunku umownego. Późniejsze zmiany stanu prawnego i innych okoliczności, w jakich umowa była realizowana, podlegałyby już bowiem ocenie nie w kategoriach swobody kontraktowania (art. 353¹ k.c.) ani też dopuszczalnych granic treści czynności prawnej (art. 58 k.c.) lecz pod kątem zgodności wykonywania umowy z zasadami współzycia społecznego (art. 5 k.c.). Wzajemny stosunek między tymi normami Sąd Najwyższy wyjaśnił w uzasadnieniu wyroku z dnia 8 stycznia 2003 r. (II CKN 1097/00, OSNC 2004/4/55).

Ewentualne nadużycie prawa przy wykonywaniu umowy nie mogłoby zaś uzasadniać powództwa opozycyjnego (por. wyrok Sądu Najwyższego z 27 stycznia 1999 r., II CKN 151/98, OSNC 1999/7-8/134).

Kontrola prawidłowości postanowień umownych o wysokości odsetek oparta została na słusznym założeniu, że - chociaż w czasie zawierania umowy nie obowiązywały przepisy ograniczające maksymalną stopę odsetkową, a przepis przejściowy (art. 5) ustawy z 7 lipca 2005 r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny oraz zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. nr 157, poz. 1316) nakazywał stosować nowe przepisy do czynności prawnych dokonanych po wejściu w życie ustawy - treść nowego art. 359 § 2¹ k.c. może stanowić przesłankę dokonywanej w toku procesu oceny, czy konkretne odsetki umowne mieściły się w dozwolonej stronie swobodzie kształtowania treści stosunku prawnego, czy też nie. Taki kierunek

interpretacji wskazał także Sąd Najwyższy w nie publikowanym wyroku z dnia 4 listopada 2005 r. (V CK 162/05). Oczywiście jest, że będzie to jedynie jedna ze wskazówek, podlegająca ocenie na tle całokształtu postanowień umownych, na co słusznie zwrócił uwagę Sąd II instancji, (tak też Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 23 czerwca 2005 r., II CK 742/04, Lex nr 180873).

Przyjęta w niniejszej sprawie wysokość odsetek, które winny być przedmiotem egzekucji prowadzonej z majątku wspólnego dłużnika i jego małżonki, we właściwy sposób uwzględnia obowiązek zapewnienia małżonkowi dłużnika należytej ochrony jego praw. Zbliżona jest do podwójnej wysokości odsetek ustawowych z momentu zawierania umowy, co uznać należy za uzasadnione zabezpieczenie płatności w wypadku stosunku prawnego o charakterze trwałym, zwłaszcza w wypadku, kiedy odsetki dotyczyły zwłoki, a nie opóźnienia w płatności.

Dyskusyjne jest natomiast, czy w ramach powództwa wytoczonego na podstawie z art. 840 § 1 pkt 3 k.p.c. powódka mogła podnieść zarzuty oparte na kwestionowaniu ważności postanowień umownych, co do których nie było żadnych przeszkód, by podniósł je dłużnik w toku sporu, w którym wydany został tytuł wykonawczy obejmujący sporne odsetki. Cytowany przepis pozwala małżonkowi skorzystać z zarzutów z własnego prawa oraz z zarzutów, których nie mógł wcześniej podnieść jego małżonek. Tymczasem niewątpliwie dłużnik mógł by podnieść zarzut zastrzeżenia nadmiernych odsetek, gdyby wdał się w spór, czego jednak nie uczynił. Ponieważ jednak skargę kasacyjną wniosła powódka, a Sąd Najwyższy rozpoznaje sprawę w postępowaniu kasacyjnym – o ile nie zachodzi nieważność postępowania - tylko w granicach podstaw kasacyjnych (art. 398¹³ § 1 k.p.c.), rozważania ograniczyć należało do zarzutów wskazanych przez skarżącą.

W sytuacji, kiedy zgłoszona podstawa skargi okazała się nieuzasadniona, skargę kasacyjną należało oddalić na podstawie art. 398¹⁵ k.p.c.

Orzeczenie o kosztach postępowania kasacyjnego wynika z postanowień art. 98 § 1 i 3 oraz art. 391 § 1 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c.